

*Давиденко Денис Дмитрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
Кандидат юридичних наук, доцент*

ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Спланована заздалегідь збройна агресія російської федерації (далі – РФ) проти України розпочалася 20 лютого 2014 р. із військової операції збройних сил РФ із захоплення частини території України – Кримського півострова. Здійснивши тимчасову окупацію й далі спробу незаконної анексії Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, Кремль перейшов до наступного етапу – війни на українському Донбасі. Підрозділи російського спецназу та інших збройних формувань РФ, російські військові «у відпустці» та військові радники захопили місцеві органи влади, поліцейські відділки, військові об'єкти України в окремих районах Донецької і Луганської областей України.

Ні досягнуті в подальшому за посередництва ОБСЄ, а також Німеччини і Франції Мінські домовленості, які з першого ж дня не виконувалися Росією, яка не припинила свою агресію та бойові дії, ні зустрічі в «Нормандському форматі» не призвели до звільнення української території від тимчасової російської окупації. Замість реалізації досягнутих домовленостей РФ намагалася замінити процес мирного врегулювання наданням т. зв. «особливого статусу» тимчасово окупованим територіям Донецької та Луганської областей.

Розпочавши збройну агресію проти України, Росія порушила фундаментальні норми й принципи міжнародного права, низку двосторонніх і багатосторонніх договорів та угод. Важливим елементом протидії агресору стали спільні політико-дипломатичні зусилля міжнародного співтовариства. У рамках міжнародних організацій та на двосторонньому рівні були прийняті численні документи та рішення на підтримку територіальної цілісності України в рамках міжнародно визнаних кордонів. Найбільш ефективним інструментом тиску на державу-окупанта стали політичні та економічні санкції, які були спрямовані на те, щоб примусити РФ сісти за стіл переговорів. Водночас реального бажання врегулювання збройного конфлікту політико-дипломатичним шляхом з боку РФ світ так і не побачив. Починаючи з листопада 2021 року, РФ активно накопичувала війська на кордоні з Україною на російській та білоруській території, а також на тимчасово окупованих територіях України, при цьому керівництво РФ запевняло у відсутності будь-яких намірів атакувати Україну.

21 лютого 2022 р. Росія офіційно «визнала» «державами» створені в окремих районах Донецької та Луганської областей України терористичні утворення «Донецька народна республіка» та «Луганська народна республіка».

24 лютого 2022 р. Росія розпочала широкомасштабний військовий напад на Україну – президент РФ оголосив про початок т. зв. «спеціальної військової операції» під приводом здійснення т. зв. «демілітаризації та денацифікації України». Після цього, близько четвертої години ранку, були нанесені ракетні удари по всій території України, а російські війська здійснили неспровоковане широкомасштабне військове вторгнення на територію нашої держави, наступаючи з території РФ, Білорусі та тимчасово окупованого Кримського півострова та окремих районів Донецької та Луганської областей.

Народ України дав гідну відсіч агресорові вздовж усієї лінії фронту. Активний спротив з боку Збройних Сил України, сил територіальної оборони та українських громадян спричинив значні втрати російських окупантів та зламав плани Кремля щодо здійснення «бліцкригу», захоплення Києва та ключових міст і зміни влади в Україні. З першого дня агресії Росія порушує правила ведення війни і норми міжнародного права та масово чинить воєнні злочини та злочини проти людяності, вбиваючи цивільних, руйнуючи інфраструктуру та депортуючи населення. Ситуація суттєво погіршилась після початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. На звільнених від окупації територіях зафіксовані масштабні злочини проти цивільних осіб, здійснені російськими військами. Особливо жакливими є злочини російських окупантів проти українських дітей. Лише за підтвердженими даними, сотні з них загинули і більше тисячі були поранені. Російська сторона активно здійснює незаконну депортацію десятків тисяч дітей з тимчасово окупованих територій України – цілеспрямований характер цих дій підтвердив Міжнародний кримінальний суд, видавши 17 березня 2023 р. ордер на арешт президента РФ та російської уповноваженої з прав дитини. Починаючи з осені 2022 року, російське командування активно застосовувало ракетне озброєння та дрони-камікадзе для ударів по об'єктах критичної інфраструктури України, намагаючись зокрема знищити в зимовий сезон українську енергосистему та позбавити мирне населення електроенергії, водопостачання та опалення. 6 червня 2023 р. російські окупанти підірвали Каховську ГЕС, що стало черговим актом державного тероризму з боку РФ та призвело до небаченої гуманітарної та екологічної катастрофи на півдні України.

З 4 березня 2022 р. залишається окупованою військами РФ найбільша в Європі Запорізька АЕС. Російська сторона свідомо порушує принципи ядерної безпеки, розмістила озброєння в приміщеннях і на території АЕС та продовжує безвідповідальну риторику як важіль ядерного шантажу України і світу, створюючи найсерйозніші загрози для глобальної безпеки. При цьому російська влада веде активну інформаційну війну, застосовує пропаганду та дезінформацію для приховування та виправдання своїх злочинів.

Наразі Росія тимчасово захопила та утримує близько 1/5 території України. Кремль намагався «легітимізувати» окупацію, організувавши 23–

27 вересня 2022 р. пропагандистське дійство під назвою «референдуми» на тимчасово окупованих територіях Херсонської, Запорізької, Луганської та Донецької областей України. Як і у випадку з Автономною Республікою Крим та містом Севастополь, ці протизаконні дії не мають жодної сили, не несуть наслідків для міжнародно визнаних кордонів України та є нікчемними з юридичної точки зору [1]. Російська агресія проти України призвела до серйозних наслідків у міжнародному співтоваристві, зокрема щодо забезпечення захисту прав людини. Рада Європи прийняла низку резолюцій щодо Росії, зокрема про призупинення права РФ на представництво в Раді Європи та припинення членства РФ в організації. РФ продовжує загарбницьку війну та порушує міжнародне право, включаючи права людини та міжнародне гуманітарне право [2, с. 742].

Визначальна риса агресивної війни Росії проти України – тяжкі негативні наслідки для міжнародного права, системи міжнародних відносин і сучасного світового порядку загалом. Йдеться передусім про небезпеку встановлення «права сильного» як основи міжнародних відносин замість «міжнародного права співробітництва»; очевидні загрози процесу ядерного роззброєння; потенціал російської агресії проти сусідів та інших держав, а також відповідні дії інших авторитарних режимів; втрату і авторитету, і практичної здатності Ради Безпеки ООН виконувати свої функції, ключові для миру і безпеки у світі загалом; можливі відцентрові тенденції у самій РФ та пов'язані з ними негативні наслідки для усієї світової спільноти тощо.

Ці обставини вимагають належного реагування, рішучих дій України та світової спільноти, спрямованих передусім на припинення злочинної поведінки. Загалом йдеться про необхідність розробки та впровадження комплексної, всебічної, послідовної, системної стратегії міжнародно-правових заходів, спрямованої на припинення агресії, притягнення до відповідальності РФ як держави і осіб, винних у злочинах, реституції порушених прав, компенсації завданої шкоди, гарантування неповторення цих дій.

Наразі такими заходами видаються зусилля із розв'язання проблеми участі агресора в роботі Ради Безпеки ООН; визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду, інших міжнародних судових органів та притягнення до кримінальної відповідальності винних у злочинах, що супроводжують агресію РФ проти нашої держави; кроки з ініціювання розгляду українсько-російських міждержавних спорів у Міжнародному Суді ООН; звернення до Європейського суду з прав людини; звернення українських державних та приватних юридичних осіб до міжнародних арбітражних механізмів щодо відшкодування заподіяних Росією матеріальних збитків; застосування до РФ санкцій як визнаного у міжнародному праві механізму притягнення порушника до відповідальності.

Окрім застосування міжнародних інституцій для притягнення до відповідальності за міжнародні злочини також має бути задіяна національна система правосуддя та іноземні системи на принципах універсальної юрисдикції. Отже, наразі перед Україною та усім міжнародним співтовариством лежить важливе та складне завдання розроблення і задіяння

міжнародних судових механізмів, органів розслідування, міжнародних експертів та фахівців задля покарання усіх осіб, які вчиняли тяжкі злочини проти українського народу, з метою досягнення справедливості, компенсації для потерпілих і уникнення звірств у нашій історії. Міжнародні злочини не мають строків давності щодо притягнення до відповідальності. Історія засвідчує, що рано чи пізно навіть високопосадовці постають перед обличчям правосуддя і несуть належну відповідальність за скоєне [3].

Список використаних джерел

1. Ключові питання та відповіді про російську агресію. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovidi-pro-rosijsku-agresiyu>

2. Тітко Е. В., Білоусова К. В. Особливості захисту прав людини в практиці ЄСПЛ проти РФ в умовах збройного конфлікту. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 739–742. doi <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/179>

3. Білас І. Г. Міжнародно-правові аспекти російської агресії проти України, механізм протидії та юридична відповідальність за воєнні злочини і геноцид. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6355/13391-1?inline=1>

Давидюк Вадим Ігорович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ГАРАНТІЇ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гарантії безпеки для України стали головним питанням розвитку української державності в системі міжнародних координат. Водночас гарантії безпеки є очікуваним рішенням для створення безпечних умов життєдіяльності нинішніх і майбутніх поколінь українців на своїй землі, так підло сплюндрованої російською агресією. Юристи, політологи, науковці